

Terezínská iniciativa 61

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

říjen 2012

VZPOMÍNKA NA PETRA GINZE

V říjnu 2012 uplyne 70 let co byl, tehdy čtrnáctiletý *Petr Ginz*, mladý spisovatel, výtvarník a pozdější šéfredaktor tajného terezínského časopisu *Vedem*, povolán do transportu Ca, který směřoval do terezínského ghetta. Tímtež transportem pak do Terezína odjel také třináctiletý nadaný básník *Hanuš Hachenburg* spolu s dalšími dětmi z židovského sirotčince na Vinohradech. Pro většinu z nich to bylo poslední rozloučení s milovanou Prahou, do které se již nikdy neměli vrátit.

V pondělí **22. října 2012** bychom na toto smutné výročí chtěli vzpomenout krátkou pietní procházkou. Sejdeme se v **17:15** před domem č. **6 ve Stárkově ulici** na pražském Těšnově, kde Petr do své deportace žil, a poté se společně vydáme po jeho milých místech až k bývalému shromaždišti transportů u Veletrhů. Cestu, během které si připomeneme jeho život a texty, zakončíme krátkou vzpomínkou na nádraží Praha Bubny, odkud vlaky z Prahy do Terezína vyjížděly. Předpokládaná délka trasy je 2 km, konec okolo 19:00 hodin.

Zvěme všechny, kteří chtějí bez vnějších gest vzpomenout, vzdát díky a čest těm, kteří se nevrátili.

Jak dlouho již je tomu,
co viděl jsem naposled
slunce zapadat za Petřínem.
Tu Prahu líbal usazený hled,
když halila se večerním stínem.

Již skoro rok dřepím v šeredné díře
místo tvých krás jen pár ulic mám.
Jak v kleci zajaté divé zvíře.
Praho, kamenná pohádka, vzpomínám!

Organizuje projekt *Vedem 2010*; gymnázium Přírodní škola

VEDEM 2010.

www.vedem-terezin.cz

Nový památník v Trhové Kamenici

Petr Liebl

V neděli 2. září 2012 jsme se, Dana a já, účastnili odhalení památníku obětem holocaustu a příslušníkům RAF z Trhové Kamenice. V tomto městyse v chudém, ale překrásném kraji na rozhraní Železných hor a Žďárských vrchů

vzpomněli svých zahynulých židovských sousedů a současně i dvou rodáků, kteří za války bojovali v řadách RAF. Byl jim odhalen kamenný památník a současně o nich byla zahájena výstava v místním muzeu. Účastnila se vojenská čestná stráž, přeletěly i dvě stíhačky Gripen, vojenský trubač zatroubil večerku. Projevy - vše bylo česky i anglicky, protože se účastnili i pozůstalí letci z Anglie - se výrazně zabývaly i významem židovských spoluobčanů pro celý kraj. Židovské rodiny tu totiž v 19. století zavedly výrobu vlasových sítěk, v níž pracovaly tisíce místních děvčat a žen, dodávaly sítky dokonce královně Viktorii, vytvořily v kraji i významný textilní průmysl.

Jako poslední požádali o slovo Danu. Poděkovala jménem Tereziňské iniciativy autorům akce a vzpomněla svého dědečka, který odtud pocházel a, jak řekla, měl štěstí, protože umřel v roce 1941 ještě před transporty. Jeho bratři, žena, syn, dcera (Danina matka), vnuk i vnučka však přišli do plynu. Dana - v souvislosti s letci - vyslovila i dík britské armádě, která ji v Bergen-Belsenu osvobodila.

Iniciátorem celé akce, který provedl výzkum, opatřil prostředky a vše zorganizoval, je Klub vojenské historie. Je to trochu překvapující, člověk si s těmito spolky spojuje spíše barvitě historické uniformy a střelbu z falešných kanonů na bojišti u Slavkova nebo na Bílé hoře. Zde však byli oni jediní, kdo si po sedmdesáti letech vzpomněli na zmizelé rodáky. Snad k tomu přispělo i spojení přes Karla Bergmana z Trhové Kamenice, který - jako tehdy tolik mladých židů - odešel do Británie bojovat za svou vlast. Ohlas u místních samospráv i spoluobčanů ukázal, že dnešní česká veřejnost židovskou minulost vnímá a upřímně ji chápe jako součást historie naší země.

Oceněná kvalita

Prestižní mezinárodní turistický portál TripAdvisor ocenil kvalitu služeb, které poskytuje Památník Tereziň svým návštěvníkům a udělil třem jeho hlavním objektům - Malé pevnosti, Muzeu ghetta a bývalým Magdeburským kasárnám svou doporučující pečť. Jeden z nejnavštěvovanějších turistických cílů v České republice se tak od dnešního dne pyšní samolepkami „Recommended on tripadvisor.co.uk“, které mohou získat jen nejlépe hodnocené subjekty v oblasti cestovního ruchu.

TripAdvisor je založen na reakcích turistů, kteří po návštěvě turistického cíle formou komentářů umístěných na tento web hodno-

tí služby poskytnuté touto destinací a svou spokojenost s nimi. Pokud některý z objektů získá celkové hodnocení 3+, získává od portálu označení, kterým TripAdvisor doporučuje tento turistický cíl navštívit.

Památník Tereziň vznikl v místech utrpení desetitisíců lidí původně jako Památník národního utrpení roku 1947 z iniciativy vlády znovu obnoveného Československa. V České republice je jedinou institucí svého druhu. Jeho posláním je uchovávat památku obětí rasové a politické perzekuce v letech nacistické okupace, rozvíjet muzejní, výzkumnou a vzdělávací činnost, jakož i pečovat o místa spojená s utrpením a smrtí desetitisíců obětí vlády násilí. V posledních letech se tato instituce stala významným badatelským a dokumentačním pracovištěm, kde jsou soustřeďovány písemné a fotografické dokumenty, jakož i předmětné památky o osudech vězňů Malé pevnosti, tereziňského ghetta, koncentračního tábora v Litoměřicích, ale i dalších represivních zařízení v českých zemích i v zahraničí. Památník Tereziň se rovněž stal střediskem setkávání mládeže a pedagogů, pro které vzdělávací oddělení připravuje semináře a vzdělávací programy.

Památník Tereziň je státní příspěvkovou organizací Ministerstva kultury ČR a ročně jej navštíví na čtvrt milionu návštěvníků z celého světa.

*Mgr. Tomáš Rieger,
Památník Tereziň*

Soutěž 2012

Začátkem června proběhlo v Památníku Tereziň vyhlášení vítězů výtvarné a literární soutěže *Paměť, vzpomínání, připomínání* za školní rok 2011/12. Žáci a studenti základních, středních a odborných škol prakticky z celé republiky zaslali do soutěže na 600 prací. Z nich pak porota vybírala ty nejlepší. Úvodem soutěž zhodnotil vedoucí vzdělávacího oddělení PT Jan Špringl, ceny předával ředitel Památníku dr. Jan Munk. Ceny Erika Poláka předával i letos jeho syn Jiří, který se vyhlášení vítězů soutěže účastnil již poněkolkáté. Na závěr vystoupila s krátkým projevem předsedkyně TI. Program celého odpoledne měl slavnostní ráz, přispělo k tomu i účinkování smyčcového orchestru LŠU z Litoměřic. V předsálí kinosálu byly vystaveny výtvarné práce zaslání do soutěže, jsou mezi nimi mnohá pozoruhodná díla.

Účast v soutěži má nesporně velký význam pro soutěžící, ale i pro pedagogy, kteří je vedou a doprovázejí do Tereziň. Uvědomují si věci, o kterých snad dřív ani nepřemýšleli. Svědčí o tom i slova, která napsala jedna z doprovázejících učitelů: *... návštěva Tereziň byla pro nás opravdu velmi silným zážitkem. S každým krokem, který jsem v Tereziň udělala, mi na mysl přicházely myšlenky, že tudy před 70 lety chodili ti zubožení lidé. Vždyť to není tak dávno... Všude, kudy jsme procházeli, jsme si uvědomovali, že každý kámen, každá dlaždice na chodníku, každý schod v sobě nese otisk té šilené doby!*

Slavnostní setkání v bývalém lágru Flossenbürg - (20. - 23. 7. 2012)

Eva Štichová

Letos uspořádal Památník Flossenbürg impozantní setkání bývalých vězňů tábora a zároveň mládeže, která se sjela ze sedmi zemí (včetně naší), aby společně vyjádřili svou naději, že svět bude dál pokračovat v mírové spolupráci.

K účasti byli pozváni i bývalí vězňové pobočných táborů, které k Flossenbürgu patřily, a tudíž i několik našich, kteří se do těchto „Aussenlágrů“ dostali z Terezína přes Osvětim, např. do Freibergu a Öderanu.

První den se účastníci rozešli do okolních škol, kde besedovali se žáky. (Kupodivu nemají v červenci prázdniny.) Vedení škol je připravilo na tyto besedy velice pečlivě a se znalostí problematiky.

Druhý den bylo umožněno těm, kteří ještě neviděli zdejší pozoruhodné expozice, aby si je prohlédli, a ostatní mohli sledovat výklad ředitele Památníku pana Dr. Jorga Skriebeleita. Odpoledne bylo opět besedování, tentokrát s účastníky mezinárodního tábora mládeže, jenž tu probíhá. Všichni si pochvalovali vzájemné porozumění a zájem.

Nejslavnostnější byl třetí den - neděle - který začal bohoslužbami v kaplích, které jsou v místě tábora, a to židovskou i křesťanskou ekumenickou. Zmínku zaslouží i letošní zvláštní mše – připomínala našeho českého předsedu sdružení bývalých flossenbürgských vězňů, který letos v lednu zemřel, Miloše Wolfa.

Vrcholnou událostí celého pamětního setkání bylo shromáždění všech hostů na bývalém popravišti, kde byl kromě jiných popraven dlouholetý výjimečný odpůrce nacistů evangelický kněz a filozof Dietrich Bonhoeffer a po atentátu na Hitlera 20. července 1944 lidé s jeho osnovateli spjatí, např. bývalí členové Abwehru Canaris a ostatní. Jejich památku tu řečníci neopomněli připomenout.

Projevy pak postupně přednesli: ředitel památníku, starosta města, předseda bavorské nadace pro údržbu bývalých koncentráků. Za zástupce zúčastněných států - konzulové Izraele a Polska a hlavně ministerský předseda Bavorska pan Horst Seehofer. Za bývalé vězně a za přítomné mládežníky promluvil Jack Terry a Jorg Schröder.

Po vyslechnutí Dvořákovy Novosvětské se průvod i s věnci odebral na pohřebiště, aby je tam položil na hroby zde umučených vězňů.

Léta nám, žel, přibývají, a tak se stalo, že tři ze zúčastněných bývalých vězňů, mezi nimi i naše Helga Hošková, muselo do nemocnice a domů se mohli vrátit až později. Doufáme, že výzva tohoto shromáždění, aby bylo zachováno mírové soužití alespoň v Evropě, bude vyslyšena.

Chvalo zpěv prvnímu září

Evelyna Merová,
srpen 2012, Frankfurt

O pět tu máme první září, začátek školního roku. Je to vlastně krásný den, ačkoliv mnohé děti litují, že skončily krásné prázdniny. Prvňáčci se na tento den těší a mají proč. Začíná pro ně nový život, otevírají se jim dveře do světa poznání.

Při této příležitosti jsem si vzpomněla na naše terezínské učení, a zejména na naše učitele. V těžkých podmínkách ghetta nás učili, jak nejlépe mohli. Do života se nám snažili dát to nejnütnější, ačkoliv nevěděli, zda nás nějaký nový život čeká. A my, tehdy dvanáctileté dívky, jsme se učily rády a s velkým zájmem. Ale jako všechny děti na celém světě jsme si z učitelů dělaly legraci (uličnice!). Když přišel učitel jazyka ivrit, který se

jmenoval Kurt Háček, ihned dostal nové jméno: *Kartáček*. Po něm přišel nový učitel ivritu, který se představil Šemí Springer, což asi znamenalo - mé jméno je Springer, a tomu jsme říkaly *ŠemíSpringer*. Měly jsme i učitelku angličtiny, která se představila jako *missis Edith* - a stala se z ní *Missispidis*. Rozhodně jsme to nemyslely špatně, spíš to byl ještě neztracený dětský humor. Nepamatuji si na učitele češtiny a němčiny, a snad jsme je ani neměly.

Zcela zvláštní místo ovšem zaujala naše milovaná paní profesorka Brumlíková, která tak zajímavě a poutavě vyprávěla o antickém Řecku, o Římu a o Velké francouzské revoluci. Cítily jsme s Jakobíny, kteří si, stejně jako my, přáli volnost, rovnost, bratrství.

Paní profesorka žádnou přezdívku nedostala, příliš jsme si jí vážily. A hodiny zpěvu? Naše *betreuerka* (opatrovnice) Ella Polláková, pro nás Tella, s námi zpívala i písně v ivrit a různé další, i vícehlasé písně. Na příklad „Teče voda teče“ nebo „Ach synku, synku“, při nichž jsme vzpomínaly na *tatíčka* Masaryka. Velkým svátkem byly hodiny kreslení s výbornou malířkou Friedl Dicker-Brandesovou. Šťastnou náhodou se zachránily dětské kresby, které jsou důkazem, jak jsme se snažily a jak rády jsme malovaly. Díky našim terezínským učitelům jsme se hodně naučily a ti z nás, co se vrátili a vstoupili do *normálního* života, mohli pokračovat ve své cestě do světa poznání a prožít ještě řadu dalších „prvních září“.

Závěrečné kolo soutěže „Převzmete terezínskou štafetu“

Michaela Vidláková, foto Matouš Bičák

Po předchozích dvou kolech vynikající a zajímavé soutěže pro žáky a studenty českých škol, pořádané Přírodní školou „Převzmete terezínskou štafetu“, o nichž jsme psali již dříve, nadešlo vyvrcholení třetím kolem, nazvaným „Po stopách transportu“, do nějž se proboujvali absolventi prvních dvou kol, celkem 9 týmů se 45 soutěžícími. Tato část soutěže se konala přímo v Terezíně od pátku 9. března až do neděle 11. března 2012. Program začínal setkáním v Praze na Hlavním nádraží a pokračoval cestou pěšky z Bohušovic. Všichni účastníci dostali na krk transportní číslo, cestou je doprovázeli v dobovém oblečení „vězni z AK“ a ve tmě za svitu petrolejek se vydali do Terezína. Samozřejmě, transport nelze napodobit. Ani trasou, ani tíží zavazadel, oblečením, ničím. Nelze totiž napodobit tíží osudu, tíží atmosféry, tíží strachu o sebe, o své blízké, strachu z budoucnosti. Šlo ale o to, aby pochod navodil význam a závažnost chvíle.

Ubytování bylo zajištěno v Sokolovně, soutěžní týmy, které doposud soutěžily přes internet, se během večera navzájem poznávaly a seznamovaly „naživo“. Zazněly i různé dobové a terezínské písně. Program soutěže byl připraven tak, že účastníky opravdu zaujal: po toulkách Terezínem (návaznost na jednu z rubrik časopisu Vedem), kde soutěžící formou soutěžní hry poznávali významná místa ghetta

včetně omezení pohybu v ghettu, poté navštívili Muzeum a odpoledne se věnovali různým aktivitám přibližujícím právě podmínky v ghettu: výroba dortu z chleba, margarínu a marmelády, hraček z dřívěk a hadříků a dalších pomůcek z primitivního materiálu, jiní psali básně, kreslili, připravovali divadelní scénky, tak jako by byli v některém z „heimů“. Nechyběla ani vědomostní soutěž, v níž měli prokázat, co se během celé soutěže dozvěděli. Večer pak následovala zážitková hra, v níž šlo o fiktivní záchranu některého člena týmu před transportem. Nechyběl při tom ani nepřítel - četníci a esesáci. V neděli následovalo setkání s pamětníky - členy TI Tommym Karasem a Tomanem Brodem - a starostka Terezína paní Růžena Čechová, která přišla účastníky soutěže osobně pozdravit, jim ještě umožnila návštěvu některých zajímavých a jinak nepřístupných objektů. Jedním ze zlatých hřebů programu byl i fotbalový zápas na dvoře Draždanských kasáren, kdy si zakopal i někdejší terezínský fotbalista Tommy Karas. A to ještě zbyl čas na prezentaci v sobotu nacvičených divadelních scének v terezínském divadle na půdě Magdeburských kasáren. Důstojným zakončením programu bylo zapálení svíček u zbytku kolejí se vzpomínkou na transporty do vyhlazovacích táborů.

Podívejme se ještě na několik úryvků z reportáží, které o terezínské akci napsali její účastníci:

„Konečně, konečně jsme na Hlavním nádraží. Naše nervozita, když kolem sebe uvidíme tolik neznámých lidí z celé České republiky. Najednou uslyšíme hlasitě: „POZOR!!!“ a všichni nehnutě zůstaneme stát a čekáme, co se bude dít. Organizátoři nám rozdali transportní čísla, která před sedmdesáti lety měli lidé, kteří neměli zas až tak šťastný osud jako my. A tento víkend se pokusíme alespoň zčásti vžít do jejich role. Proto se také třetí kolo této bezva soutěže nazývá *Po stopách transportu*. Po rozdělení do skupin a seznámení se s úkoly, které budeme plnit ve vlaku, pomalu nastupujeme. Po příjezdu do Bohušovic nad Ohří jsme se při světle petrolejky vydali na cestu do Terezína. Šli jsme zhruba stejnou cestou jako ti, co byli transportováni před sedmdesáti lety. Do Terezína jsme dorazili už za tmy a byli jsme ubytováni v místní Sokolovně. Ještě ten večer jsme se navzájem seznamovali. Musíme uznat, že jsme ani nečekali, že mezi tolika lidmi budou všichni strašně fajn...“

„Hned v sobotu dopoledne na nás čekala jedna z „bojových“ her, při níž jsme chodili po městě, hledali daná stanoviště a snažili se co nejsprávněji zodpovědět dané otázky. Ztížené vše bylo tím, že jsme se museli vyhýbat českým četníkům i lidem od SS. A to nebyla žádná sranda, neb mnozí nás odhalili a my pak přišli téměř o všechny živýkačky, když jsme se je snažili uplatit. O nic lepší to nebylo ani večer, kdy nás čekal další velmi zajímavý program, při němž jsme museli najít jednu členku naší skupiny a osvobodit ji. Byl to „mazec“, ale strašně nás to všechny bavilo, a hlavně, mohli jsme si alespoň trochu vyzkoušet, jak to muselo být hrozné, najednou přijít o kamaráda. Nedělní program byl také velmi zajímavý. Sešli jsme se s pamětníky, panem Brodem a panem Karasem. Popovídali jsme si s nimi, dozvěděli se mnoho zajímavých věcí, a dokonce jsme si s nimi zahráli i fotbal. Samozřejmě i na další aktivity velmi rádi vzpomínáme, např. na riskuj, které se nám moc nepodařilo, na hraní divadla, tvorbu chleba, povídání si u ohně, spaní v Sokolovně atd. Tento víkend se nám moc líbil, patří mezi ty, na které se nedá zapomenout. Vlastně, my jsme z něho úplně nadšení ještě teď. Poznali jsme mnoho zajímavých lidí, utvořili nová přátelství (jeden z našich členů se dokonce zakoukal do jedné dívky) a hráli jsme mnoho dobrodružných her. Prostě to bylo suuuupeeer.“

„Organizátoři soutěže nám rozdají podivnou mapu Terezína, dobové (bohužel jen natisklé) peníze, cigarety (samozřejmě jen ty živýkačkové) a papíry na vyplňování úkolů. Soutěž spočívala v tom, že si na vlastní kůži vyzkoušíme, jaké to asi bylo, když Židé v době terezínského ghetta nemohli chodit např. na určitá místa, do parku, na chodníky a do různých zakázaných zón. Po seznámení se s úkoly vyrážíme do města za soutěží. Ani bychom si nemysleli, že se dá i u takového úkolu zažít tolik legrace, ale zároveň i dojemných chvil a zamyšlení se nad tím, co si naši vrstevníci před sedmdesáti lety museli vytrpět. Myslíme si, že nás tato soutěž

Setkání s pamětníkem Tomanem Brodem

ohromě spojila a dala nám až do konce života alespoň trochu toho, že bychom se měli naučit radovat i z maličkostí. Plníme úkoly, ale najednou vidíme, jak jdou naproti nám dva esesáci: „Jé, rychle zdrhat!“ No i přes vyřčení této věty se nám stejně nepodařilo uniknout a tak jsme se museli podrobit výslechu toho, co tady pohledáváme a že na tomto místě nemáme co dělat. I přes naše snahy ukecat je anebo dokonce podplatit se stejně nevyhneme trestu v podobě třiceti dřepů.“

Ve středu 20. června se potom v Praze uskutečnilo slavnostní vyhlášení 2. a 3. kola soutěže. Na slavnostní zakončení se sjelo téměř 70 soutěžících z celé řady měst. Začínalo se jako vždy zajímavou hrou na Novém židovském hřbitově, potom program pokračoval v žižkovském kině Aero. Před začátkem bylo připraveno na dvoře kina občerstvení - pití i něco k zakousnutí. V kině pak kromě pořadajících a účastníků soutěže byli přítomni hosté - paní Marie Rút Křížková, která má velké zásluhy o přípravu knižního vydání časopisů Vedem i o útlou knížečku s verši Hanuše Hachenburga, a pamětníci - členové Terezínské iniciativy, Dr. Dagmar Lieblová, Dr. Michaela Vidláková, Dr. Toman Brod a Ing. Pavel Werner. Soutěžící týmy se představovaly na podiu, mezitím zaznívaly známé tóny terezínských i jiných dobových písní. Slavnostně zazněla i Terezínská hymna „Všecko jde, když se chce...“ Pamětníci krátce připojili nějakou svou vzpomínku nebo poselství, ale hlavně vyjádřili upřímný obdiv a dík jak organizátorům soutěže tak i účastníkům. Krásné poselství pronesla paní Marie Rút Křížková. Všichni jsme se shodli na tom, jak těžké bylo rozhodovat, kdo ze soutěžících byl nejlepší. Sice nejvíce ocenění získaly týmy z Humpolce a ze Sobotky, ale vlastně si je zasloužili všichni. A především ti, kteří celou soutěž vymysleli, připravili a v Terezíně vedli: studenti Přírodní školy spolu s neúnavným panem ředitelem Dr. Františkem Tichým.

Program slavnosti byl zakončen projekcí legendárního filmu Alfreda Radoka Daleká cesta.

A nebylo by správné nezmínit i ty, kdo celou soutěž podpořili: Židovské muzeum v Praze, Pražskou židovskou obec, Terezínskou iniciativu, kino Aero, nakladatelství Prostor a Bergman, Památník Terezín, starostku Terezína, a v neposlední řadě i České dráhy, které pro soutěž poskytly zdarma dopravu do Terezína.

S Míšou Vidlákovou o jejích rodičích Irmě a Jiřím Lauscherových hovořila Anna Lorencová

V jedné vzpomínce jsem se dočetla, že tvoje maminka byla v Terezíně jednou z prvních, kdo vyučoval židovské děti. Sama jsem ji poznala jako zanícenou učitelku v židovské škole v Praze. Po válce mám tvé rodiče v paměti jako aktivní členy naší „kehilá“. A protože jich už se zeptat nemůžeme, rozhodli jsme se připomenout si je tvým prostřednictvím.

U mámy byly dvě důležité věci – jedna bylo vyučování a druhá sionismus. Ona byla taková sionistka, která teoreticky toužila dostat se do Palestiny, ale fakticky se toho bála a odjezd stále odkládala, proto jsme tady zůstali. S tátou se seznámili v sionistickém hnutí Techelet Iavan. To byl velice hezký příběh. Když byli na hachšará, měla máma jednu službu v kuchyni; ona nerada vařila a ještě méně ráda pekla. Táta se jí líbil, a tak pro celý tábor upekla jablečný štrúdl, protože Jiříček Lauscher ho miloval. To snad bylo poprvé a naposled, kdy pekla štrúdl.

Kde byli na hachšará?

Nevím, byly to letní tábory v různých místech, např. v Libavé. S tátou se tam seznámili, ale nevzali se, protože táta v roce 1925 odjel do Palestiny, kde byl pět roků, a máma na něj věrně čekala.

V roce 1930 se z kibucu Sarid, který tam ve dvacátých letech zakládali, vrátil do Prahy s tím, že si mámu vezme a společně odjedou do Palestiny.

Stalo se to?

Vzali se v roce 1932, ale odjezd se stále odkládal; jednou, že byl mámin bratr na vojně a babičce zrovna zemřel manžel, můj dědeček, tak aby tu nebyla sama; potom máma otěhotněla a dítě chtěla přivést na svět tady. To dítě se narodilo mrtvé a mámu jen taktak zachránili. Pak znovu otěhotněla a zase chtěla, aby se dítě narodilo tady, pak že se přece nebude s miminkem stěhovat... To miminko jsem byla já. Prostě se to pořád odkládalo, až už to nešlo. Táta si všechny věci nechal v kibucu s tím, že až se ožení, budou žít v Saridu. Myslím, že to bylo máminou nerozhodností, že jsme tady zkejsli. Přesvědčení sionisté byli oba.

Dodržovali rodiče židovské svátky, alespoň ty hlavní?

Nábožensky byli oba celkem vlažní, ale na Nový rok a na Jom Kipur se samozřejmě chodilo do synagogy a slavili jsme veškeré židovské svátky – Pesach, Chanuka atd., nikdy žádné křesťanské svátky. Táta nechtěl do křesťanského kostela vůbec ani vstoupit.

Tvá maminka studovala na Karlově univerzitě latinu, francouzštinu a němčinu. Měla jsem štěstí, že v době, kdy už jsme nemohli chodit do normální školy, jsem ještě rok mohla chodit do pražské židovské školy, kde jsem ji poznala.

Máma studovala, ale ještě než studia dokončila, přišel k ní někdo ze židovské školy, že by potřebovali učitelku. Dali jí první třídu, to bylo v roce 1924, a celou svou učitelskou

Lauscherovi v srpnu 1979

kariéru působila na této škole až do chvíle, kdy školu v r. 1942 zavřeli. Zpočátku učila nižší třídy, a teprve když tam byla zřízena měšťanka, učila i tam.

Tvoji rodiče jako výrazní sionisté jistě předpokládali, že budou pracovat pro hnutí. Takhle představa se už zřejmě nerealizovala.

Nebylo to tak docela. Táta například pracoval před válkou jako činovník sionistického hnutí a oba působili v přípravných kurzech pro vystěhovalce, které probíhaly těsně před válkou a na začátku války. Táta učil hlavně manuální práce, tzn. práci s dřevem a s různými nástroji, zatímco máma vyučovala víc ženské práce; péči o dítě od kojeneckého věku výše, prostě to, co souviselo s pedagogikou. Měla jsem velkou panenku, na které předváděla, jak se zachází s miminkem, atd.

Mámě asi nehrozil vyhazov?

Mámě ne, ale táta byl zaměstnán jako technický vedoucí v nějaké kožešnické dílně, odkud ho samozřejmě vyhodili, potom pracoval jako nekvalifikovaný dělník v malé dřevařské dílně, kde vyráběli drobné předměty, hlavně hračky. Tam se naučil pracovat na soustruhu a dělal všechno možné, což nám později v Terezíně víceméně zachránilo život.

Maminka působila kromě židovské školy ještě někde?

Nějakou dobu ještě učila doma. Děti už nesměly chodit do školy a ty, které se do židovské školy nedostaly, ve svém volnu vyučovala. Byla fanatik do vyučování. Například když jsem se narodila, jakmile byla schopná se postavit na nohy, šla učit. Hned si vzali křesťanskou chůvu, kterou jsem milovala, jmenovala se Rézinka. Ta mě vždycky v kočárku přivezla k mámě do školy, máma mě o přestávce nakojila a šla vyučovat.

Maminka kromě francouzštiny, latiny a němčiny studovala i psychologii?

Ano, protože chtěla být pedagožkou a považovala to za nezbytné. Ale podle mne nebyla nejlepší psycholog. K tomu mám takovou ilustraci. Jednou psala článek, bylo to pro *Terezínské listy* nebo něco takového - *Děti v Terezíně*, a jako příklad si vzala jednu mou kresbu. Byl to strom bez listů, jenom holé větve, a na těch seděl kos, kterému se ze zobáčku sypaly noty. Nakreslila jsem to výhradně pro tátu, když jsem byla v Terezíně v nemocnici. Měli jsme takový signál, kterým jsme na sebe pískali, tak jsem tátovi nakreslila náš signál. Máma to vysvětlovala jako ukázkou deprivace dětí v Terezíně, že kreslí strom bez listů. Já přitom ani neuměla kreslit, důležitý byl pro mě ten kos. Máma vysvětlovala, že větve mají tvar hákového kříže. Mně, šestiletému dítěti, hákový kříž vůbec nic neříkal, namalovala jsem větve, tak jak jsem uměla. A toho kosa si máma vůbec nevšimla. Ne vždy se psychologové dokážou vcítit do duše toho druhého.

V nějaké vzpomínce jsem četla, že maminka byla zakladatelkou terezínského vyučování.

Bylo to ještě v kasárnách?

Kdy začala učit, opravdu netuším. V kasárnách jsem byla jenom prvních pár dní, přijeli jsme 20. prosince 1942, a na svoje narozeniny 30. prosince už jsem byla několik dní v heimu.

Byla jsi v L 410?

Ne, za rohem radnice, co je ta zahrádka s památníkem Fredyho Hirsche, tam vedle byl heim pro děti od čtyř do deseti let. Máma byla betruerkou v dívčím domově, ne v tom hlavním. Některé domovy byly i v různých kasárnách, možná že začínala v některém z těch menších domovů.

Vlastní vyučování se konalo v těch domovech?

Ano, tam docházela, vyučovala i němčinu a další předměty, zhruba asi jako na měšťance.

Kde rodiče bydleli?

Táta bydlel zpočátku v Sudetech a později, když už pracoval na Bauhofu, dostali členové Reimanovy skupiny povolení, že si na půdě dnešní radnice, což bylo tehdy Q 619, mohou vybudovat ze zbytkového dřeva tzv. kumbál. Bydleli asi čtyři v malinký mansardiče a máma potom bydlela vedle té mansardy na volné půdě, kde byl takovej střešní trám. Na tom jí táta vybuďoval pryčnu. Nebyl to kumbálek, jenom zákoutí oddělené kusem látky. Chlapi měli malý bubínek, a když ráno odešli do práce, máma měla do jejich mansardy přístup a mohla se tam třeba umejt. A když mě po roce propustili z nemocnice, kde jsem byla až do jara 1944, tak jsem s mámou na té půdě bydlela. To už nebyla noční betruerkou, pracovala jenom ve dne, vyučovala. Potom pracovala v tzv. Tagesheimu, to bylo někde v ulici, kudy vedly smutně proslulé koleje.

Maminka prý byla velmi obětavá, sháněla učební pomůcky – tužky, pastelky atd., a občas prodala i svůj chleba, aby to mohla koupit.

Irma Lauscherová na terezínském hřbitově v říjnu 1980

O tom nevím, já si spíš pamatuju, že když jsme hospodařili s pastelkami, dávaly se do společné krabice a jenom betruerka mohla ořezávat tužky, aby neměly dlouhé špičky a nelámaly se. Táta nám dělal takové násadky na vajgly, aby se dalo kreslit s co nejkratšími tužkami. Máma asi sháněla v Magdeburku makulaturu, psalo se na zadní stranu papíru. Měla ze sionistického hnutí spoustu známých, ale že by dávala chleba, to bych se dost divila, když měla chleba, tak ho spíš podstrčila mně.

Co dělal tatínek?

Táta dělal jako těžce pracující, takže měl přece jen trochu větší příděly. A všechno, co měli navíc, dávali mně.

Mluví se často o tom, že vyučování bylo zakázáno, ale jsem přesvědčená, že to Němci museli vědět.

Takhle – co není povoleno, je nedovolené. Škola byla zakázaná, vím, že jsme se jako malé děti taky učily a byly jsme instruovány, že kdyby přišla kontrola, musíme dělat jakože kreslíme, protože kreslit se smělo. Možná, že se o tom něco vědělo a bylo to mlčky tolerováno. Jestli to bylo přísně nebo jenom obecně zakázané a nehlídalo se to tolik, to nevím. Víím jen, že kluci stáli na hlídce a dávali pozor, jestli nejde kontrola.

Takže to asi přece bylo tajné vyučování.

Asi ano. A jak se vyučovalo? Já si například pamatuju, jak máma vyučovala matematiku a češtinu současně. Vzala si jednu skupinu, která měla matematiku, a zadala úkol. Mezitím ti druzí psali třeba diktát. To bylo tehdy moderní, protože to byla samostatná práce. Máma už dávno předtím, ještě na židovské škole, prosazovala tzv. globální čtení, neučilo se číst po písmenkách P-E-S, ale byl obrázek psa a vedle toho stálo „pes“, a tím se děti naučily číst velice rychle. Ale v židovské škole v těch dvacátých letech to bylo

nahlíženo tak, že se snaží prosazovat nějaké nevyzkoušené pedagogické směry, takže se na to dívali dost negativně. Inspektor s ní měl problémy a ona s inspektorem.

Maminka byla už v Praze spřátelena s Fredy Hirschem a spolupracovali prý i v Terezíně.

Nevím, jak úzce, ale určitě spolupracovali. Víím, že máma se na něj dívala jako na polobožha, vzhlížela k němu. A když takovej generál, jako byla Irma Lauscherová, k někomu takhle vzhlížel, to už něco znamená. A poměrně úzce spolupracovala i s Norou Friedem, který taky působil v terezínském vyučování.

Pokud vím, tak Norbert Fried v Terezíně často přednášel, myslíš, že se taky podílel na výuce?

Nakolik to nevím, ale víím, že máma s ním spolupracovala. Buď ho zvala na přednášky do heimu, nebo možná spolu mluvili o tom, co bude přednášet, to nevím, ale často se o něm zmiňovala.

Myslíš, víš nebo tušíš, jestli, když začalo z Terezína odjíždět tolik transportů, rodiče nebo lidé z „ältestenratu“ věděli, co to znamená a k čemu to směřuje?

Moji rodiče se v kruzích ältestenratu moc nepohybovali. Znali Edelsteina, ale už ne Eppsteina, a pokud vím, tak Edelstein to sám nevěděl.

První nejistoty vznikly, když přišly lístky z Osvětími, někteří lidé měli dohodnuté šifry a z toho se dalo něco vytušit.

Částečně taky, ale hlavně když přišly děti z Bialystoku a když měly jít do sprchy, bránily se a křičely „gas“. Byly sice přísně oddělené, ale nějaká zpráva o tom přece jenom pronikla. Myslím dokonce, že to šlo přes sestru Franze Kafky, která byla pečovatelkou u těch dětí, a s nimi taky odjela.

Vzpomínám si na situace, že třeba někdo dostal lístek, kde se například psalo „potkal jsem strýce Artura“, o němž věděli, že nežije.

Ano, to znamenalo obecně smrt, ale nebylo jasné, jakým způsobem, v jaké míře atd. Přesně se to vědělo až tehdy, když přišel Slávek Lederer. A to se příliš nerozkřiklo, poněvadž ti, jimž to sdělil, se snažili, aby se to lidé nedozvěděli.

Jak to bylo s tím javorem, který je dnes na hřbitově, ale původně byl zasazen na dvoře kasáren? Prý v tom měla prsty tvoje maminka.

Protože byl únor, vsadili ho nejdřív do kýblu od marmelády a pěstovali ho někde na chodbě. A teprve na jaře nebo v létě, když už bylo tepleji, přesadili ho na dvůr a po válce pak na hřbitov. Máma u toho byla se svýma holkama, sama to myslím neiniciovala. Ale ta myšlenka ji velice zaujala, každé z dětí mělo za úkol se o ten strom starat, zalévat ho atd., a když šly do transportu, tak ten úkol předaly jako štafetu někomu jinému.

Z textu, který se o tom zmiňuje, spíše vyplývá, že maminka byla iniciátorkou a chtěla dětem ukázat, že život pokračuje.

Jiří Lauscher v telefonní ústředně izraelského vyslanectví asi v roce 1950

I to je možné, ale v podstatě to byla sionistická myšlenka: na Tu bi-švat se sázejí stromy v Palestině, a my si ho tady taky zasadíme jako „ec chaim“, strom života. Táta vzpomínal na kupování stromečků pro Izrael prostřednictvím KKL a pro mámu to asi byla ta vůdčí myšlenka. A že teprve po válce, když se ukázalo, že ty děti nepřežily, stal se ten strom pro ni vzpomínkou na ně, ale i symbolem života, který musí jít dál.

Maminka se v Terezíně celou dobu věnovala vyučování?

Ano. Do heimů docházela, protože bydlela jinde. A ještě mám jednu vzpomínku - já byla od jara 1943 do jara 1944 v nemocnici, máma tam po své normální vyučovací době chodila, a děti, které už byly v rekonvalescenci, shromažďovala na dvorku nemocnice v takovém altánku, nebo boudě, a učila je. To bylo v její terezínské činnosti zcela ojedinělé a velmi důležité, protože to dělala naprosto mimo svůj běžný pracovní úvazek. Bylo to v nemocnici u Schaffy.

Pokud vím, tak to byla nemocnice pro nemocné tuberkulózou?

Pro tuberkulózní děti i pro další infekční nemoci; já měla tyfus, spálu a spalničky. Zpočátku jsem byla v izolaci, pak jsem měla už jenom nějaké pospálové srdeční onemocnění, už jsem byla rekonvalescent a mohla jsem se pohybovat i mimo to přísně uzavřené oddělení. A chodila jsem k mámě na výuku jako ostatní děti. Máma chodila i k dětem, co ležely, ale nebyly už na uzavřeném infekčním oddělení, a pokud to šlo, taky je trochu učila.

Pokračování rozhovoru otiskneme v příštím čísle.

Leo Eitinger: Oběť holocaustu i průkopník vědy

12. 12. 1912 Lomnice - 15. 10. 1996 Oslo

Leo Eitinger se narodil 12. prosince 1912 v Lomnici na Tišnovsku v židovské rodině jako nejmladší ze šesti dětí. Po střední škole studoval bohemistiku a germanistiku na Filozofické fakultě a pak medicínu. Studium Masarykovy univerzity dokončil v roce 1937 a pak vstoupil do armády jako důstojník letectva.

Kvůli narůstajícímu napětí ve střední Evropě Eitinger emigroval s tzv. Nansenovým pasem do Norska. Tam vyjednal, že stovka židovských dětí mohla odejít z Československa a pobývat v Židovském sirotčinci v Oslo.

Norská vláda mu roku 1940 umožnila pracovat ve veřejném zdravotnictví - stal se rezidentem na psychiatrii v Bodø, jen několik dní předtím, než bylo Norsko napadeno Německem a následovala pětiletá okupace.

Nacistické úřady Eitingerovi v prosinci 1940 kvůli židovskému původu odňaly licenci, takže se musel žít jako dělník na pile.

Od ledna 1941 se skrýval v ilegality. V březnu 1942 byl prozrazen a uvězněn. Prošel několika věznicemi a tábory v Norsku, v únoru 1943 byl na lodi Gotenland deportován do koncentračního tábora v Osvětimi (zde dostal přiděleno číslo 105268). Ke konci války byl transportován do Buchenwaldu. V Osvětimi Eitinger sloužil v táborovém špitále, jedním z jeho pacientů byl mladík jménem Elie Wiesel; z náhodného opětovného setkání o několik let později vzniklo vřelé celoživotní přátelství.

Ze 762 Židů deportovaných z Norska do německých koncentračních táborů přežilo pouhých třiatdvacet, Leo Eitinger byl jedním z nich.

Po válce se Eitinger vrátil do Norska a zaměřil se na psychiatrii. Roku 1956 se stal docentem, roku 1966 byl jmenován profesorem psychiatrie a vedoucím Psychiatrické kliniky na Univerzitě v Oslo; v této pozici pracoval až do roku 1983, kdy odešel do důchodu.

Leo Eitinger byl zapáleným vědcem a plodným autorem. Roku 1955 sepsal práci o stresu na vojně, za kterou byl oceněn Královskou zlatou medailí. Jeho doktorská práce z roku 1958 pojednává o psychiatrických analýzách uprchlíků v Norsku; ke zpracování tohoto tématu měl ty nejlepší předpoklady.

Leo Eitinger je považován za jednoho ze zakladatelů viktimologie, oboru, jenž zkoumá důsledky agrese na oběť. Zatímco jiní vědci v té době studovali především psychologii útočnicka, Eitingerova bádání se zaměřila na dopady viktimizace.

Jeho největším úspěchem byly detailní studie „Norští a izraelští přeživší z koncentračních táborů“ (1964) a „Mortalita a morbidita v důsledku nadměrného stresu“ (1973). Eitinger se svými spolupracovníky zjistil, že syndrom koncentračního tábora, poprvé popsán dánskými vědci po druhé světové válce, je spojen s tvrdostí a délkou zážitků z koncentračního tábora a nesouvisí s osobností pacienta před onemocněním. Navzdory vlastní vyčerpávající zkušenosti si Leo Eitinger dokázal od zkoumaného materiálu udržet objektivní odstup. Tento přísně vědecký přístup přispěl k věrohodnosti jeho závěrů v době, kdy se věřilo, že k rozvoji chronické psychické choroby musí vést osobnostní předpoklady ještě před nástupem onemocnění. Důkaz účinků nadměrného stresu představoval významný průlom v pochopení úmrtnosti po katastrofách a výrazně přispěl k definici syndromů posttraumatického stresu, jako je posttraumatická stresová porucha a trvalá změna osobnosti po přežití katastrof. Díky těmto diagnózám byly válečným obětem uznány choroby vyvolané válkou a značně se tím usnadnily procedury pro získání válečných invalidních penzí.

Leo Eitinger nadále bádala a publikoval i jako emeritní profesor, a to téměř až do smrti. V posledních letech byl stále více zaujat studiem zvládnání

stresu (coping processes). Jeho publikace přesahovaly medicínskou sféru a on sám se zapojoval do veřejné debaty o nejrůznějších tématech včetně rasismu a údelu menšin. Jeho práci se dostalo uznání v podobě mnoha cen a poct. Například roku 1996 uvedla Mezinárodní společnost pro studium traumatického stresu Eitingerovu práci „Přeživší z koncentračních táborů“ mezi nejvýznamnějšími díly o traumatu. Za svou neúnavnou práci pro válečné veterány získal Leo Eitinger roku 1995 Cenu Světové federace veteránů.

Byl jmenován komturem Norského královského řádu sv. Olava; tento řád mu udělil norský král za velký přínos v oblasti medicíny.

Jako vědec, pedagog, autor i vedoucí instituce hrál Leo Eitinger velkou roli při výchově nových generací psychiatrů a jeho dílo je důležitým stavebním kamenem evropské tradice psychiatrických výzkumů.

Cena Lisl a Lea Eitingerových

Leo a Lisl Eitingerovi zasvětili život prosazování lidských práv a boji proti bezpráví a rasismu. Oba sehráli významnou roli v norském hnutí za lidská práva. Díky jejich úsilí se Norsko stalo první zemí na světě, kde byla založena katedra psychiatrie katastrof. Když v roce 1992 Světová zdravotnická organizace publikovala novou klasifikaci duševních chorob (ICD-10), začlenila do ní kategorii *Trvalé změny osobnosti po přežití katastrofy*, tedy koncept založený na Eitingerově práci.

Cena Univerzity v Oslo

za lidská práva -

Cena Lisl a Lea Eitingerových

Toto ocenění uděluje Univerzita v Oslo osobě, jež přispěla k řešení problému lidských práv nebo odvedla výjimečnou klinickou či výzkumnou práci v oblasti související s vědeckým oborem donátorů (profesor Leo Eitinger).

Na základě informací z webu
 Michaela Vidláková

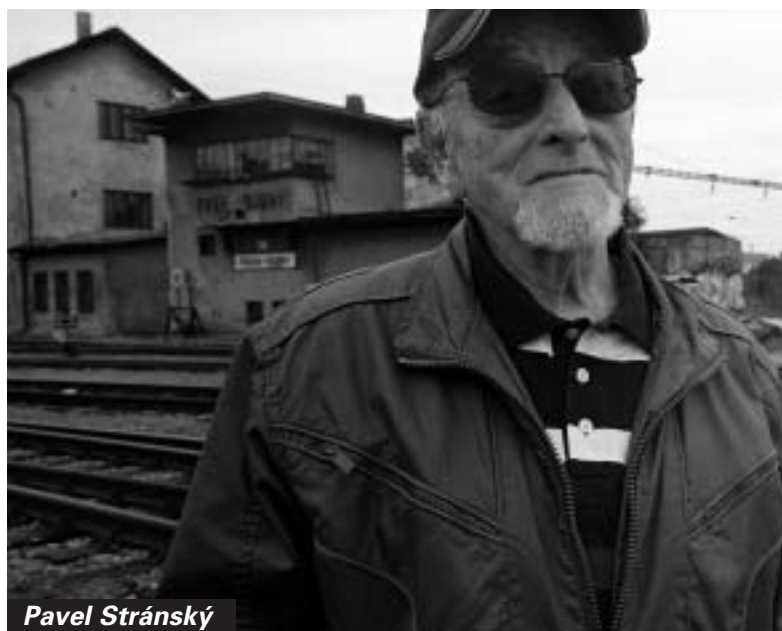
Sedm přeživších objektivem

Toman Brod

Alice Sommerová-Hertzová

Pavel Stránský

Anna Hydráková

Raja Žádníková

Dennise Darlinga

Anna Lorencová

Miloš Kodíček

Dennis Darling, fotograf, který je profesor žurnalistiky *University of Texas in Austin*. Je členem rady *Texas Photographers Society* a redaktorem časopisu *Journal of Texas Photographic Society*.

Letos v dubnu navštívil náš sněm a tam si dohodl s mnohými přeživšími jejich portrétování v Praze, Terezíně i jinde. Fotografie přeživších jsou součástí jeho dokumentárního projektu nazvaného *Families gone to Ash* (*Rodiny lehlé popelem*).

D. D. řekl: „Toto zaznamenávání mizející živé historie utvářelo mou fotografickou kariéru a podnítilo můj celoživotní zájem o historii.“

Čtyři tisíce vzpomínek

Anna Tučková

Pamětní kameny - jejich německý název *Stolpersteine* vystihuje lépe jejich smysl: Aby současníci zakopávali o vzpomínky na oběti nacistického režimu, které kdysi s nimi bydlely v téměř domě a v téže ulici. Kovové destičky se jménem, datem narození a úmrtí vymyslel v roce 1994 německý výtvarník Günther Demnig, který chtěl, aby jméno pronásledovaných neupadlo v zapomnění. Říká o tom: „Celá hrůza nezačala totiž v Treblince, ale v obyčejném obýváku v obyčejných domácnostech. Myslím tím, že lidé byli soustavně ponižováni, až nakonec museli opustit svou domácnost, svůj dům, svůj byt a končili v koncentračních táborech, ve vězeních, na popravišti. Proto vracíme jejich jména do jejich starého prostředí a nikoliv na pomníky, kde se při výročích pokládají věnce. Pro mne jsou důležitá jména jednotlivců, kteří většinou ani nemají svůj hrob.“

Demnigova iniciativa měla v Německu velký ohlas, jak o tom svědčí i objemná publikace, která nyní vychází v Hamburku a zachycuje více než 4 000 destiček zavražděných židů, popravených komunistů a sociálních demokratů, jména Romů a Sinti i jména nemocných - hlavně dětí - které byly zavražděny ve speciálních ústavech, aby se „ochránila čistota rasy“. A také jména homosexuálů, kteří zaplatili životem za svou orientaci.

Čtyři historici opatřili ke každému ze *stolpersteine* fotografie mrtvých a jejich rodin, různých dopisů a dokumentů a podrobně vylíčili jejich život i smrt. Vznikla tak úžasná kronika mrtvých, jejichž život už není bezejmenný. Dodnes je svědectvím o nelidskosti nacismu a statečnosti mnohých.

Ani pro nás není tato publikace bez zajímavosti - Hamburkem, jehož předměstími a satelitními obcemi prošla řada lidí, kteří měli český původ nebo skončili na našem území v Terezíně. Jejich osudy jsou nám blízké a o jejich kameny bychom taky měli „zakopnout“.

Z obálky publikace na nás hledí tváře Hanse Leipelta a jeho matky.

Čtyřiaadvacetiletý student byl popraven 9. 1. 1945 ve Stadelheimu, těsně před koncem války. Odsouzen k smrti byl za činnost hamburské odnože Bílé růže, studentské odbojové organizace. Když byla rozdrčena v Mnichově, přenesl její činnost i její letáky do Hamburku a vydával je s nadpisem „...a jejich duch žije dál“. S ním byla uvězněna jeho matka, sestra i snoubenka, matka pak zahynula v hamburském policejním vězení. Babička, Hermína Baronová, pocházela z Černé Hory u Brna a byla to sestra dědečka autorky těchto řádků, Roberta Löwa.

O smutném osudu rodiny jsme se dozvěděli až po válce, když jsme šli hamburskou ulicí, která nesla jeho jméno. I bez pamětních kamenů jsme na ně smutně vzpomínali. V listopadu 1996 jsme pak pomohli uspořádat v aule Právnické fakulty v Praze výstavu o *Bílé růži*, v níž měl tento „míšec I. stupně“ čestné místo.

Jeden ze čtyř tisíc *stolpersteine* je věnován i Ruth Frischmannové, která se narodila v Hradci Králové. S mat-

kou a sestrou byla deportována do Terezína, pak v létě 1944 do Osvětimi. Odtud byly přeloženy do pobočného tábora v Neuengamme, aby odklízely trosky po bombardování. Při jednom z náletů byla Ruth těžce zraněna a přeložena do Bergen-Belsenu, kde 3. května 1945 na následky zranění zemřela. Jiný kámen je věnován Zuzaně Glaserové z Prahy, která byla 12. února 1942 s celou rodinou deportována do Terezína. Její otec tam 9. prosince 1942 zemřel a Zuzana pak byla zařazena do transportu do Osvětimi. Odtud byla rovněž poslána na odklizení trosek do Hamburku. Bylo jí 19 let, když tam zahynula při náletu.

Díky této objemné publikaci přestaly být *stolpersteine* jen písmeny. Dostaly dojemnou tvář obětí, která promlouvá k nám, žijícím.

U nás je zatím těchto pamětních kamenů málo. Do jisté míry je nahradila akce „Zmizelí sousedé“, na níž se podíleli hlavně mladí lidé ve školách.

Dvě zajímavá setkání

Doris Grozdanovičová

V poslední době jsem měla při besedách o holocaustu dva výjimečné zážitky, které rozhodně stojí za sdělení.

Už 14. května jsem se v Oddělení pro vzdělávání a kulturu Židovského muzea sešla se skupinou 29 středoškoláků z Šanghaje a Hongkongu, kteří přiletěli se svými čtyřmi učiteli poprvé do Evropy. Nejdříve navštívili Osvětim a odtamtud přijeli, plni otřesných dojmů, vlakem do Prahy.

Tito patnáct až sedmnáctiletí studenti mne překvapili svými otázkami, týkajícími se života židů za druhé světové války, transportů do vyhlazovacích táborů i života v Terezíně a poválečných osudů přeživších. Jsem si jista, že doma měli o čem přemýšlet a co vyprávět.

Znovu jsem ocenila vynikající osvětovou činnost Vzdělávacího kulturního centra Židovského muzea, které nyní nese shora uvedený dlouhý název.

V září letošního roku zavítaly dvě desítky dánských učitelů do Terezína na třídní seminář, pořádaný Dánským institutem pro mezinárodní studie, holocaust a genocidu (DIIS), spolu s Mezinárodní školou pro studia o holocaustu (ISHS) Jad Vašem.

S onou mimořádně připravenou skupinou pedagogů jsem se setkala v sobotu 22. září, kdy už měli za sebou prohlídku Terezína, návštěvu muzea a Magdeburských kasáren i představení Brundibára. Na mne tedy zbývalo odpovídat na mnohdy velice osobní otázky, např. na náš život před válkou, v Terezíně i na můj poválečný osud. Všichni věděli, jak velice Dánsko miluji, protože jsem tam před léty studovala, a o to srdečnější bylo naše setkání.

Tyto učitele doprovázel velmi erudovaný pracovník ISHS z Izraele.

Po cestě životem

Eva Štichová

Léta jdou, lidé nezadržitelně stárnou, stárne i proslulý sociolog Zygmunt Bauman; po svých v minulých letech velice oceňovaných knihách „Tekutá modernita“ a „Modernita a holocaust“ se nyní zamýšlí nad smyslem a tvarem života a napsal novou knihu, která se objevila i na českém knižním trhu s charakterizujícím názvem „Umění života“ (nakladatelství Academia).

Je to kniha, která se nečte snadno a kromě vlastních úvah je plná citátů od Kanta a Nietzscheho až třeba k Ivanu Klímovi; i my se k nim uchýlíme. Autor tu přemýšlí o způsobu prožívání vlastního života a vybral tyto okruhy:

- Hodnoty, kterými naplňujeme svůj život
- Společnost, která náš život ovlivňuje
- Jednotlivec a jeho touha po štěstí

Smysluplně naplněný život, sebeuplatnění, uznání, zařazení; tyto hodnoty lze považovat za hlavní náplň našeho žití. Pro jeho uskutečňování považují starší generace ukotvený a bezpečný svět. Na rozdíl od ní, obávající se změn a otřesů, žijí mladí lidé spíš pro tuto chvíli; a nepřetržitě a početné změny považují za normální součást života. Těší se na příležitosti, jež jim osud přinese a které si nesmějí nechat utéci. Příslušnost ke generaci je nepominutelný faktor pro mezigenerační vztahy, pro postavení člověka v přítomném světě a hierarchii hodnot. Opakem společenského uznání je ponížení a to může být příčinou konfliktů. Společnost má poskytovat člověku ochranu a nesvazovat ho příliš. Člověk je sice na společnosti závislý, ale je sám za sebe, za své činy zodpovědný. Náš život je vybudován na určitých morálních principech: upřímnost, čestnost, shovívavost, zdrženlivost, šlechtnost. (Podle Marca Aurelia.) Šlechtný je ten, kdo pečuje nejen o blaho své, ale i druhých. Konání dobra pro druhého posiluje pocit uspokojení u subjektu, u kterého motivem

jeho dobrých skutků není odměna, ale jeho skutečný mravní postoj. Např. je známo, že v Polsku, okupovaném nacisty, se našli lidé, kteří riskovali vlastní život a neúčastnili se krutostí páchaných jejich sousedy vůči „příslušníkům špatné rasy“, protože by si prostě neodpustili, že se zachránili na úkor trpících. I takoví se objevili v dobách holocaustu a pomáhali pronásledovaným židům.

Vedle honby za vlastním štěstím by lidé neměli zapomínat na napětí, které ve společnosti vyvolává nedostatek hodnot, jako jsou bezpečí, svoboda, empatie. Je třeba propojit zájem o vlastní osobu s obecným zájmem.

Odpověď na otázku, která se často ozývá v dnešní moderní kruté společnosti: „Proč je na světě tolik agresivity?“ hledá sociolog Bauman velice obtížně a nikoli bezvýhradně. Obrací se i do minulosti a cituje Kantův kategorický imperativ: „Jednej s ostatními tak, jak bys chtěl, aby ostatní jednali s tebou.“ Ne vždy se dnes tak děje, avšak i pocit osvícené společnosti v minulých stoletích se jevil pln nadějí na rozvoj rozumu a dokonalosti. Skutečnost „dlouhého století“ přinesla šok. Katastrofa dvou světových válek znamenala otřesení důvěry i komunikace. Ideologie rozdělily lidstvo. Podle pojetí některých filozofů, např. Nietzscheho, který velkou měrou inspiroval nacismus, se lidé rozlišují na silné a proto obdivuhodné - a slabé

a tudíž nezdařilé. Proto patří silným hojnost a slabým pokora. Příležitosti ve společnosti náleží podle hesla: „Jedem das Seine“, a sobectví mocných je zdravé a svaté. Lítost se slabými jsou kruté a neúčinné! Také oprávněnost vyššího druhu - nadlidí - k zabíjení a mučení ostatních převzali nacisté od Nietzscheho.

Dnešní tekutý svět neustálých rychlých změn převrací minulé hodnoty, aniž by měl čas pochopit dopad a význam současných transformací. Touha po štěstí ale provází každou lidskou bytost, i když recept na šťastný život pro každého není jednotný. Blaženost a pocit štěstí nejsou neměnné, každý je nalézá v něčem jiném, neměly by však být na úkor druhého. Bez usilovné práce ovšem život nenabízí nic, co by stálo za řeč.

Bez čeho si život jednotlivce nelze představit, je láska. Bauman uvádí slova Ivana Klímy, že utváření dlouhodobého vztahu vyžaduje mimořádné úsilí, žádá spojení všech kladných složek osobnosti, žádá si i oběti. Nelze však druhému nutit svoje vlastní ideály a představu světa, bránit mu v čemkoli, co by považoval za své štěstí. Láska je především dávání, nikoli dostávání.

Většina našich čtenářů patří do věkové kategorie Zygmunta Baumana. Jeho knížka není návodem, jak se stát umělcem života, ale může možná přispět k vylepšení našeho způsobu života.

Dvě lásky - rádoby zasvěcená glosa

Pavel Stránský

Před (velmi) mnoha lety jítřila fantazii tehdejších puberťáků tanečnice a šansoniérka černé pleti Joséphine Baker.

Vystupovala v pařížských kabaretech a šantánech v kratičké sukýnce z listů nebo peří a vyznávala se ve své nejoblíbenější písni ze svého citu: „Mám dvě lásky, svou zem a Paříž.“

Uvažováním a přemýšlením (přímo hlavou) o skutečných impulzech a cílech značné většiny lidí jsem dospěl k přesvědčení, že mají také dvě lásky, byť zcela odlišné od Joséphininých: sebe a *lidstvo*. Tu první rozpozná z toho, jak se tváří při přemítání o čemkoli nejen renomovaný psycholog, nýbrž i každý jiný inteligentní tvor, kdežto ta druhá je jaksi utajená. Nedožví se o ní ani milovaný subjekt ani milující subjekt. Je jen berličkou k absolutní sebelásce.

Obec, která se pyšní svou židovskou minulostí

Michaela Vidláková

Nedaleko Mariánských Lázní je malá obec jménem Drmoul. Původní název byl v 17. stol. Drmalovo, nicméně pozdější německý název je poněkud hanlivý: Dürrmaul, což by se přeložilo jako „suchá huba“. Ale nehaňme ji! V minulých dobách, kdy Židé se nesměli usazovat v Mariánských Lázních, vrchnost v Drmoulu, podobně jako v Chodové Plané, Židům poskytla útočiště. Bylo zde několik židovských domů, obchodů, byla zde synagoga i mikve, ty byly ovšem o Křišťálové noci zničeny. Posledních 33 židovských obyvatel opustilo Drmoul při záboru Sudet v r. 1938. Několik se jich zachránilo v emigraci, ostatní zahynuli. Svědectvím o židovské minulosti v Drmoulu je nyní malý lesní hřbitůvek. No, tak malý zas není, plochou se to nezdá, ale i dodnes se tam zachovalo na 300 náhrobků. A proč píše právě o Drmoulu?

Bylo to asi rok dva po válce, mohlo mi být tak kolem 10 let, když si máma jela do Mariánských Lázní léčit ledviny nastydlé při bydlení na jedné terezínské půdě. A táta i já jsme jeli s sebou. Táta vzpomínal, že z okolí Mariánek, z vesnice jménem Drmoul, pochází část jeho rodiny. A tak navrhl, že bychom mohli jít do Drmoulu na výlet a podívat se na hřbitov, kde členové naší rodiny spočívají. Lesní hřbitůvek jsme sice našli, ale zcela zarostlý mlázím, křovím a trnitým maliním, většina náhrobků povalených. Nebyla šance dovnitř proniknout, natož pak něco najít. Zklamaně jsme odešli.

Uplýnulo mnoho let. Mezitím vznikla organizace Sühnezeichen, s níž mí rodiče začali spolupracovat. Cílem této organizace se stala snaha dosáhnout morální obrody nových německých generací, především tedy prosba o smíření s těmi, jimž nacisté ublížili. Ta prosba se projevovala mj. konkrétní prací na zničených synagogách, zpusťovaných hřbitovech, i prací s těmi, kdo přežili holocaust. Kamarádka mých rodičů, Erika Buhr, členka Sühnezeichen, se od mého táty dozvěděla o zdevastovaném hřbitůvku, kde spočívají jeho předkové, a při jedné své návštěvě Mariánek dávno po smrti mých rodičů se tam zajela podívat. A byl tu: zarostlý jak divoká džungle a přece čímsi kouzelně magický. V tu chvíli si ho zamilovala a umínila si, že ho z té divočiny musí

...muži pomocí železné trojnožky vztyčili povalené náhrobky...

vyprostit a dát mu opět důstojnou podobu. Od té doby se v Drmoulu konaly několikrát letní tábory této organizace a postupně se podařilo vykácet mlází, povytínat maliní a křoví, muži pomocí železné trojnožky vztyčili povalené náhrobky, pokud byly podstavce, upevnili kameny speciálním cementem a podle možnosti slepili rozlomené kusy. Vždycky jsem tábor přijela navštívit, den dva jsem se i trochu podílela na práci. Táborů se opakovaně zúčastnil i skvělý judaista, profesor Gil Hüttenmeister z univerzity v Tübingen, který fotografoval, dokumentoval, luštil a překládal nápisy, pomáhal i známý milovník židovských hřbitovů, ústecký herec Achab Heidler. A tak jednoho dne mi ukázali i pět hrobů, které nesly jména Lauscher, jména mých předků. Pro mne to byl pravdu veliký den, moc jsem vzpomínala na tátu, jak by ho to těšilo! A ze zarostlé džungle se postupně vyloupl půvabný lesní hřbitůvek, který se stal i pýchou drmoulské obce, jeho fotografie je i součástí pohlednice obce Drmoul, a je nutno říci, že obecní zastupitelé, zejména starosta, byli vždy velmi vstřícní a nápomocní.

Za zmínku stojí i spolupráce s místní základní školou, několikrát byly děti hřbitůvek navštívit na naučném projektu, kopírovaly si symboly na náhrobcích, dozvěděly se něco o židovském náboženství a zvycích. Také na informačních tabulích o obci Drmoul je podrobně popsána historie židovského osídlení obce, letos vyšla za

prispění paní starostky Mgr. Chalupkové knížka „O Drmoulu dávném i současném“, v níž je také mnoho pozornosti věnováno židovským památkám, občanům a jejich osudu i práci na obnově lesního hřbitůvku.

O Drmoulu psal i Norbert Frýd v první části své rodinné trilogie „Vzorek bez ceny a pan biskup“, protože i jeho rodina měla v Drmoulu své kořeny. A dnes stojí v centru vesnice jeho pomník, jehož odhalení se zúčastnili členové Frýdovy druhé rodiny (ta první zahynula v Osvětimi).

Letos se konal poslední tábor Sühnezeichen: vřdyt ti, kdo zde po léta pracovali, nemládli, věk většiny účastníků se pohyboval mezi 60 - 70 lety. A opět, starostka obce i další obyvatelé byli všestranně nápomocní se zajištěním pobytu, stravy, různých povolení. Když jsme tam v červnu přijeli, bylo vidět, že obec se o hřbitůvek uprostřed lesa pečlivě stará: žádné nové křoví, tráva pečlivě vysekaná. A tak šlo o to náhrobky znovu očistit od mechu a lišejníků a zakonzervovat je proti agresivnímu rostlinstvu i vlivům počasí. V tom zde pomohla FŽO, resp. Ing. Malý z Matany, který vyslal restaurátora, aby námi očistěné náhrobky chemicky ošetřil a zakonzervoval.

Na závěr pracovní akce zorganizovala obec slavnost v místním kulturním domě, spojenou s výstavou fotografií náhrobků a průběhu prací. Myslím, že Drmoul je opravdu krásnou ukázkou tolerance a vzájemné spolupráce, s jakou bychom se rádi setkávali všude.

Možnost finanční pomoci na léky, potravinové doplňky, příspěvky na léčebnou a preventivní péči pro oběti nacistické perzekuce

Německá nadace Erinnerung, Verantwortung und Zukunft poskytla Nadačnímu fondu obětem holocaustu grant, který je financován z daru Deutsche Bahn, na pomoc obětem nacistického režimu ve střední a východní Evropě.

Finanční pomoc na úhradu léků, potravinových doplňků, příspěvků na léčebnou a preventivní péči pro oběti nacistické perzekuce je jednou částí dvouletého projektu sociální, zdravotní a psychologické péče, poskytované židovskými obcemi a organizacemi v České republice. Cílem celého projektu je poskytování profesionálních služeb obětem nacismu, resp. holocaustu, zkvalitnění jejich života a důstojné stáří s ohledem na jejich válečnou zkušenost.

Na tuto finanční pomoc je vyhrazeno po dobu dvou let 33 252 EUR.

Podmínky pro proplácení léků, potravinových doplňků, zdravotních pomůcek, příspěvků na léčebnou a preventivní péči

Kdo může o příspěvek žádat?

- Žijící oběti nacistické perzekuce: zejména vězňové koncentračních táborů a ghatt, ukryvané děti, vojáci a odbojáři, tzv. Wintonovy děti, nežidovští partneři, kteří žili v tzv. smíšeném manželství během druhé světové války, vlastníci ocenění Spravedliví mezi národy.

Finanční příspěvek lze poskytnout na následující položky:

- **Léky**
- **Zdravotní pomůcky**
 - zubní protetika a zubolékařské úkony
 - brýle, kontaktní a intraokulární čočky (implantáty)
 - naslouchadla
 - zdravotní matrace
 - ortopedické a ostatní zdravotní pomůcky a jejich opravy
- **Příspěvky na léčebnou péči**
 - lékařské ošetření, vyšetření a jednorázové zákroky
 - nadstandardní lůžkovou péči
- **Příspěvky na preventivní péči**
 - očkování proti klíšťové encefalitidě a chřipce
 - potravinové doplňky a vitamíny

O kolik je možné požádat?

- **maximálně do výše 250 EUR**
 - pokud žadatel není příjemcem příspěvků ze Zdravotního fondu Claims Conference
- **maximálně do výše 100 EUR**
 - pokud žadatel je příjemcem pomoci ze Zdravotního fondu Claims Conference.

Více informací o podmínkách finanční pomoci vám podá koordinátorka paní Zlata Kopecká ze Sociálního oddělení Židovské obce v Praze, která žádosti přijímá a zpracovává. O příspěvek je možné požádat prostřednictvím formuláře, který je k dispozici u koordinátorky, u sociálních pracovníků židovských obcí nebo v NFOH.

Kontakt: Zlata Kopecká, Židovská obec v Praze, sociální oddělení, Maiselova 18, 110 00 Praha 1.
Tel.: 224 800 810, e-mail: kopecka@kehilaprag.cz

UKÁZKA Z LITERÁRNÍCH A VÝTVARNÝCH PRACÍ

Už nikdy!

Matěj Forejt, 18 let, CG v Plzni

Malé, ale unavené prsty naposledy bezděky přejely po stránce hustě potištěné drobným písmem. Na malou chvíli se pak ještě ruka zastavila, ale hned nato zaklapla silnou knihu a odsunula ji stranou. Dnes už by to stačilo.

Nad městem se pomalu trhají noční mraky. Měsíc bledne. A mezi lehkými cáry oblak začínají prosvítat sluneční paprsky...

Dívka, která byla skloněna nad stohy papíru a knih, se zahledla z okna. Do místnosti začínalo pronikat měkké ranní světlo. Nad knihou proseděla celou noc. Kruhy pod očima chtěla zahnat silnou kávou, ale moc se jí to nedařilo. Občas zapochybovala, jestli tu knihu raději nezhodí. Jestli to má vůbec zapotřebí... Ale pak se vždy znovu rozhodla pokračovat - čeká ji zkouška a nechce od ní odejít jako poražená... Pochybnost se ale znova dostavila.

Stránky monotónního textu ji už natolik unavily, že nebyla schopná se

k nim hned zase vrátit. Pohledem začala přejíždět po místnosti. Jako by to tu odráželo její vnitřní rozpoložení... zmatek, nervozita, únava. Na pár týdnů se teď nastěhovala k babičce - pro přípravu na zkoušky je přece jen nutný určitý servis... Bez něho by byla asi v koncích už absolutně...

Pomalou vstala - zatmělo se jí před očima - a pak přešla celou místnost až ke dveřím. Opatrně stiskla kliku, s vrzutím pootevřela dveře a vystrčila hlavu do stále ještě potemnělé předsíně. Nikdo tu asi není... Vykročila ven ze dveří a najednou ji ovanul zvláštní pach samoty. Není dnes zrovna ve své kůži. Dlouze se zahledla do starého zrcadla... A pak si vybavila všechny dětské hry a skryše v babiččině bytě.

Všechno se najednou změnilo. Ne vlastně všechno - jen jedině, její pohled na vše kolem... Znova se dívala očima malého bezstarostného dítěte. Po takové době to zase dokázala... Poskočila kousek nad zem a vyšla se projít po celém bytě... Všechno vnímala jako před lety. Prošla každou místnost, spižírnu - tam se ukrývala vždy nejraději - i všechna zákoutí, kterých si člověk běžně vůbec nevšímá...

A pak se vypravila i na místo, kterého se jako dítě trochu bála - do kumbálu za kuchyní. Bylo to přesně takové skladiště, do něhož každý člen domácnosti odloží vše, co se mu nehodí, ale přesto mu je líto to vyhodit nadobro. Na třech stěnách se tu až ke stropu rozkládaly police, které jen přetékaly všemi těmi nepotřebnostmi. Z každého centimetru se šklebila minulost - toho se vždy děsila, teď jí to ale začalo fascinovat. Pomalu se začala nořit mezi odložené věci, jednu po druhé brala do ruky...

Sluneční paprsky sílí... Poslední zbytky mraků jsou pryč a na prázdné modré ploše začíná vládnout slunce... Zlaté nitky se roztahují stále dál... a občas se jejich svit promění z ospalého šimrání v oslňující ostrý úder...

A najednou se mezi všemi těmi odloženými věcmi vynořilo cosi, z čeho jí zamrazilo... Tak silně na ni nezapůsobilo ještě nic. Pod několika starými kastroly srovnanými do sebe,

Kolektiv žáků 5. třídy ZŠ Lipence u Loun

ŠKOLNÍ MLÁDEŽE PO NÁVŠTĚVĚ TEREZÍNA

plechovými škatulemi a mastnými papírovými sáčky vykoukla odřená a notně ohmataná plechová cedulka zavěšená na režném provázku. Silným černým písmem - tak, aby to nikdo nemohl přehlédnout - na ní stálo: *Židům nepřístupno - Juden nicht zugänglich.*

Doslova se jí z toho zamotala hlava. Zatmělo se jí před očima. Znovu se vybavily úplně jiné vzpomínky. Vzpomínky na stará vyprávění prarodičů o válce... Přesně ta, která odmala tak nerada poslouchala, ale vždycky si s jakýmsi zvláštním pocitem uvědomovala jejich vážnost. A tak jim naslouchala i přesto, že jí z nich bylo tak těžko... Čím však byla starší, tím se těmto vyprávěním bránila stále méně... A časem na ně dokonce začala úmyslně přivádět řeč...

Přesto (nebo možná právě proto) jí ale při každé vzpomínce mrazilo... Věděla, že něco takového by nechtěla zažít ani ve snu, chtěla se za každou cenu pokusit, aby se nic takového už nikdy nestalo. Jen příliš nevěděla, jak...

Ostré paprsky slunce teď útočí na úzké okénko, které se krčí kdesi za jedním z těch vysokých regálů. Sklo je ale láme a dovnitř dopadají už jen jako měkké, bledé odlesky...

Stála uprostřed místnůstky a v ruce stále svírala plechovou tabulku, která jí v ruce nepříjemně studila. Ještě jí tu nikdy neviděla... Dědeček si kdysi za války po večerech přivydělával jako vrátný v malém kině, které bylo přímo tady v domě. A tuhle cedulku musel vyvěsit vždy před hlavní vchod. Ke svému starým známým se pak musel chovat, jako by je nikdy neviděl... To všechno si pamatovala z vyprávění, ale ještě nikdy se těm vzpomínkám nedostala tak blízko - úplně až na dotek.

Jak se asi tehdy dědeček cítil? Nemohl přece jen něco dělat? Nemohl tu ceduli prostě jen tak zahodit? Vždycky jí takové věci napadaly, ale vzápětí si samozřejmě moc dobře uvědomila, jak hloupé jsou to otázky...

A co ti venku? Jak se asi cítili oni, když poprvé zůstali stát před biografem? A mohli dělat o něco víc? Muselo to být přece jen tak najednou -

jak ledová sprcha. Málokdo čekal jen pár let předem něco takového... A co teprve to, co se začínalo dít vzápětí?

Jak vždycky dědeček trpce poznamenával - za krátký čas už nebylo skoro potřeba ceduli vyvěšovat, neboť v celé čtvrti nezůstal téměř nikdo, koho by se týkala...

Náhle měkké sluneční paprsky v místnosti vytvářely prazvláštní vřeviny, ve kterém je dobře vidět pomalu usedající prach...

Vtom dívka uslyšela zašramocení klíče v zámku. To ji zcela vrátilo myšlenkami zpět do malého kumbálu... Ještě naposledy na plechovou tabulku pohlédla, přejela prsty přes popraskanou barvu a rez a opatrně ji zasunula pod hromadu starých kastrolů - přesně tam, odkud ji před chvílí vytáhla. Ještě urovnala to, v čem tady svou návštěvou udělala nepořádek, vyšla zpět do kuchyně a zavřela za sebou dveře.

Prošla do svého pokoje, a až když už seděla zpátky u psacího stolu, slyšela zaklapnutí vchodových dveří a následné babiččiny kroky.

Přisunula zpět silnou knihu, otevřela tam, kde ji před pár minutami zaklapla a snažila se opět vniknout do nekonečných řad slov. Šlo jí to ale ještě hůř než minule... Myšlenkami stále utíkala někam pryč a rozmyšlela si, na co všechno se bude chtít dnes opět babičky ptát... A až se večer vrátí domů dědeček, neušetří ani jeho... Napadalo ji toho teď tolik... Už nikdy se ta stará cedule nesmí ze skladiště vrátit zpět na domovní dveře! Ne, už nikdy!

Slunce se stále ještě vzdmáhá na poslední výpady proti zavřeným oknům, ale už předem je jasné, že se tak jako tak bude muset vzdát... Jen co na své denní pouti ještě o kousek pokročí, bude muset z boje ustoupit...

Tady se to nemůže stát

Petra Sýkorová, 15 let, ZŠ Dolní Hbity

„Kdepak tady v Čechách!

To opravdu nehrozí.

Možná zřídka ve snách,
takové bláznovství.“

To myslel jsem si před tím časem,
než sesedli se v státě našem,
jak žáby po dešti - nacisti.

Úzkost, strach, bezmoc, neklid, zamlklost.
Zlost, krach (nic moc), žid a zase zlost.

Konečné řešení židovské otázky.
Hitler je zbabělý, bojí se porážky.
Pracovní tábory, ghetta a podobně,
horší než požáry, živelné povodně.

„Jude“, tak říkali nám esesáci, všude, ve škole i v práci.

Hm, fakt krutý režim to byl,
i já si v Terezíně svůj čas pobyl.
Nepřál bych to nikomu z vás.
Brrr, jde mi z toho po zádech mráz.
Nechtěl bych to prožít znova,
nechci, abys byla vdova.

Informace o aktuálním stavu vyřizování žádostí o tzv. Ghettorente

Martin Thiel

S potěšením mohu konstatovat, že k dnešnímu datu byly již téměř všechny žádosti o Ghettorente pro žijící české oběti vyřízeny. Toto bohužel neplatí pro pozůstalé osoby, jejichž nárok je nyní ještě soudně přezkoumáván. Spornou otázkou z právního hlediska zůstává, zda-li pozůstalý může či nemůže nahradit dřívější chybějící součinnost původního žadatele. Tato otázka je nyní řešena soudní cestou. Proto prosím všechny pozůstalé osoby o trpělivost, dokud nebude uvedená záležitost vyřízena.

Dále bych vás rád informoval, že letos v březnu proběhlo v německém parlamentu slyšení vyvolané nevládními stranami. Ty projevíly názor, že zákonodárci během schvalovacího procesu jednoznačně chtěli, aby příjemci Ghettorente dostali zpětné úhrady k roku 1997. Vládní strany se k tomu odmítly vyjádřit s odůvodněním, že se danou záležitostí zabývá Nejvyšší sociální soud v Kasselu. Zmíněný soud v dubnu 2012 rozhodl, že použití všeobecných německých pravidel je při posuzování žádostí o ZRBG přípustné. Pro české žadatele to znamená, že omezení zpětné úhrady na dobu pěti let je přípustné a v jednotlivých případech to může mít za následek vyplacení Ghettorente pouze za období pěti let a nikoliv zpětně od roku 1997. Jedná se o žadatele, kteří se kdysi (většinou v roce 2004) neodvolali proti tehdejšímu zamítavému rozhodnutí.

I přes uvedené komplikace se snažíme prosadit změnu příslušného německého zákona, aby možnost zpětné úhrady od roku 1997 byla dodržena pro všechny žadatele a chceme přesvědčit německé nevládní strany, aby v tomto smyslu podaly příslušný návrh. Nakolik toto naše snažení bude úspěšné, se nyní nedá předpovědět.

Jelikož se pravděpodobně jedná o můj poslední článek o Ghettorente na tomto místě, rád bych poděkoval všem, kteří se zasadili o to, aby vyplacení Ghettorente bylo prosazeno. Zejména mám na mysli prof. Felixe Kolmera, ing. Oldřicha Stránského, dále pak Herberta Wernera, PhDr. Tomáše Kafku, Ing. Tomáše Jelínka, JUDr. Tomáše Krause a všechny tehdejší členy správní rady České rady pro oběti nacismu (ČRON). Dále děkuji JUDr. Voříškovi, panu Ing. Petru Nečasovi, tehdejšímu ministru práce a sociálních věcí, zemřelému panu JUDr. Jiřímu Friedovi, panu Noah Pflugovi, JUDr. Franku Thielovi (můj jmenovec), panu Michalovi Šmídovi a všem zaměstnancům obecně prospěšné společnosti Živá paměť.

Informace pro pozůstalé osoby

Opakovaně bych rád informoval, že pokud si žadatel podal v minulosti žádost o důchod a nedožil se vydání rozhodnutí, mohou dědicové dle českého práva požádat o doplatek důchodu. Zpětná úhrada doplatku od roku 1997 se týká žádostí, které byly podány v termínu. Důchod pak může být

uhrazen za období od podání žádosti do data úmrtí. U níže uvedených osob hrozí nebezpečí, že důchodový úřad v Landshutu tyto žádosti odmítne kvůli chybějící součinnosti, ale doposud mají velice dobré vyhlídky k pozitivnímu rozhodnutí.

Zlatica	Křížová	16. 4. 1919	Brno
Ota	Fürth	21. 7. 1929	Kladno
Alois	Unger	21. 11. 1923	Kroměříž
Robert	Reich	8. 1. 1930	Ostrov
Hana	Adlerová		Praha 10
Emilie	Lebedová	11. 4. 1934	Roztoky u Prahy
Hana	Blánová	20. 10. 1923	Benešov
Hana	Landová		Praha 12
Eva	Steinerová		Praha 10

Dále mají dědici po paní Selmě Steinerové z Bratislavy možnost žádat o tzv. Anerkennungsleistung.

Jak postupovat, pokud příjemce Ghettorente zemřel

V takovém případě by pozůstalé osoby měly zaslat na příslušný německý důchodový úřad v Landshutu ověřenou kopii úmrtního listu žadatele (**Deutsche Rentenversicherung, Bayern Süd, Am alten Viehmarkt 2, 84028 Landshut, Germany**). Pokud zemřelý žadatel zanechal vdovu či vdovce, měla by si dotyčná osoba podat příslušnou vdovskou/vdoveckou žádost. V takových případech se prosím obračejte přímo na mne, anebo kontaktujte poradnu zřizovanou obecně prospěšnou společností Živá paměť. Dále dodávám, že příjemci Ghettorente jsou zároveň příjemci čtvrtletních dávek vyplácených z prostředků Jewish Claims Conference (JCC). Doporučujeme v případě úmrtí žadatele zaslat ověřenou kopii úmrtního listu také na adresu **JCC, Sophienstraße 26, 60487 Frankfurt am Main, Germany**. Pokud žadatel zemře a úmrtí není řádně doloženo mohou jak německý důchodový úřad tak i JCC případně neoprávněně vyplacené dávky vymáhat zpět.

Jedno stále nevyřešené dědictví

Dále bych vás rád informoval, že v současné době pátrám po příbuzných paní Štěpánky Wurmové - Lazanské, rozené Steinmannové. Narodila se 21. 3. 1890 v Budapešti rodičům Filipu a Josefě Steinmannovým. Její manžel se jmenoval Walter Wurm - Lazanský. Zajímá mě především otázka, zdali paní Wurmová - Lazanská měla sourozence. Případní příbuzní by pravděpodobně žili v Maďarsku. Za jakýkoli kontakt na příbuzné osoby budu velmi vděčný.

INFORMACE - VZKAZY - VÝZVY - PROSBY

Desetiminutový klip z mého filmu „Voices of the Children“ o třech někdejších terezínských dětech - Helze Hoškové, Helze Kinski a Michalu Krausovi - poběží nepřetržitě na výstavě Century of the Child: Growing by Design, 1900-2000 od 29. července do 5. listopadu letošního roku v newyorském Museum of Modern Art (MoMA).

Zuzana Justman, USA

Ve věku nedožitých osmaosmdesáti let zemřela 2. srpna **PhDr. Alena Hájková** historička a účastnice českého domácího odboje, Spravedlivá mezi národy.

Hledám pani Vlastu Pickovou. Před válkou žila ve Mšeně u Mělníka. Je pravděpodobné, že jako jediná z této malé židovské pospolitosti přežila šoa. Byla údajně viděna v Austrálii.

Před 70 lety byli mšenští Židé deportováni do Terezína a dále na východ. Město chystá vzpomínkovou akci a rádi by se zmínili i o osudu paní Vlasty Pickové.

Marietta Šmolková, e-mail: etasmolkova2005@volny.cz

Manželé Krausovi (Irena a Jaroslav) v létě přednášeli účastníkům semináře *Svědectví pamětníků ve výuce pro 21. století*. Děkovaný dopis od pořadatele Shoah Foundation Institute for Visual History and Education jim zůstává jako vyjádření díky a uznání za: „podnětný večer, který věnovali účastníkům semináře. Pro všechny přítomné pedagogy byla možnost osobního setkání s Vámi velkým zážitkem a velkým ponaučením.“

Amir Gutfreund: Jídlo se nevyhazuje

Kniha Amira Gutfreunda *Jídlo se nevyhazuje* vyšla v originále již na počátku milénia a byla přeložena do mnoha jazyků. Po jejím vydání, v roce 2003, získal Gutfreund prestižní literární cenu Sapir. *Jídlo se nevyhazuje* je kniha o dvou generacích; generaci lidí, kteří přežili holocaust, a o pokolení jejich potomků. Na základě osobní zkušenosti Gutfreund popisuje ne vždy jednoduché soužití těchto dvou generací. Autor vzpomíná, jak jemu a jeho malému bratru rodiče vyprávěli své zážitky a popisuje reakci malých chlapců, kteří se museli vyrovnat se zkušeností svých rodičů. Název knihy tak vychází ze vzpomínek na dobu holocaustu, kdy jídlo bylo natolik ceněnou komoditou, že ani drobek nesměl přijít nazbyt.

Román u nás vyjde v říjnu v českém překladu Magdaleny Křížové v nakladatelství Garamond (www.e-garamond.cz).

Jeden příklad pomoci a záchrany židovských občanů za druhé světové války

Historik PhDr. Miloš Hájek není našim soukmenovcem, ale měli bychom o něm vědět.

Gymnaziální student Miloš Hájek se v roce 1939 prostřednictvím svého židovského přítele Jiřího Hellera z Libáně seznámil v Praze se skupinou členů a funkcionářů levicové sionistické organizace Hašomer Hacair. Se členy této skupiny se zpočátku stýkal jen přátelsky, a když se v roce 1941 stal členem ilegální skupiny KSČ, spojil činnost obou těchto organizací. V roce 1944 byla skupina odhalena a její židovští členové, Jakub Berger, Eugen Lebovič a Vlasta Baranová, byli deportováni do Osvětimi, kde zahynuli. Ostatní členové byli postaveni před německý „Sondergericht“. Miloš Hájek byl za své protinacistické aktivity odsouzen k trestu smrti. Jeho činnost za záchranu židovských občanů - „nepřátel Říše“ - byla jedním ze závažných důvodů pro vynesení takového rozsudku. Miloš byl již umístěn na celu smrti; vykonání popravu zabránil jen včasný konec války.

Legalizace židovských občanů, kteří nenastoupili do transportů a ukřývali se, byla možná jen díky falešným dokladům, které Miloš Hájek svým chráněncům obstarával, a jejich průběžnému obnovování. Miloš jim zajišťoval také ubytování, které se muselo po krátkých obdobích měnit. Arnošt Neumann, Heda Türková, Abraham Grünberger přežili válku a zachránili se.

Za tuto činnost byl PhDr. Milošovi Hájkovi v roce 1996 udělen čestný titul Spravedlivý mezi národy, udělovaný Památníkem Jad Vašem v Izraeli za záchranu života židovským občanům za 2. světové války. Obřad předání se konal v Praze v prostorách Izraelského velvyslanectví.

Anna Lorencová

Informace o grantu Claims Conference na podporu služeb domácí péče klientů Židovských obcí v ČR

Dr. I. Rymešová, koordinátorka projektu

Od ledna 2012 probíhá projekt Claims Conference - Grant GG 14, jehož příjemcem je Terezínská iniciativa a koordinátorkou je MUDr. I. Rymešová a Bc. Helena Fuchsová společně se sociálními pracovníky jednotlivých Židovských obcí.

Grant je určený výhradně pro klienty, přeživší oběti protizidovské nacistické perzekuce, kteří bydlí ve vlastním domácím prostředí.

Služby a pomoc, kterou je možné žádat a čerpat z tohoto projektu, jsou poskytovány v domácnosti klientů:

- sociální služby - asistenční služby, pečovatelská služba, pomoc v domácnosti s úklidem, ošetrovatelská péče
- zdravotní služby nehrazené ze zdravotního pojištění
- rehabilitace doporučená a schválená lékařem a nehrazená ze zdravotního pojištění
- zdravotnický materiál
- kompenzační zdravotní pomůcky

V případě, že potřebujete pomoc zajistit některou z výše uvedených služeb, obraťte se prosím na sociální pracovníci, sociálního pracovníka Židovské obce dle místa bydliště či jejímž jste členem.

Kontakty na pracovníky Židovských obcí:

ŽO Brno:

Mgr. Tomáš Laušman, B.Th., vedoucí agentury JAS

Bc. Kristýna Krajňáková, soc. pracovnice, tel.+420 544 509 670; 736 614 148, jas@zob.cz

ŽO Děčín:

Ing. Miroslava Poskočilová, tel.: 412 531 095, zidovska.obec.decin@volny.cz

ŽO Liberec:

Bc. Lea Květ, sociální pracovnice, tel: 485 103 340, info@kehila-liberec.cz

ŽO Karlovy Vary:

Mgr. Lukáš Květoň, sociální pracovník, tel.: 602 157 370

ŽO Olomouc:

Jana Štěpánová, kontaktní pracovnice sociálního oddělení, tel: 585 223 119, jana.stepanova@kehila-olomouc.cz

ŽO Ostrava:

Bc. Radmila Hrouzková, Dis., sociální pracovnice a vedoucí agentury ADP „Tikvah“ tel. 596 613 613, 774 420 087, tikvah@kehila-ostrava.cz

ŽO Plzeň:

Mgr. Karla Burdová, sociální pracovnice, tel: 377 223 346, burdova@zoplzen.cz

ŽO Praha:

Bc. Helena Fuchsová, administrátor projektu a ergoterapeutka, tel.: 272 738 332, ergo.ezra@email.cz

Mgr. Radka Pončová, sociální pracovnice, tel.: 272 738 332, poncovaradka@seznam.cz

Mgr. Irena Němcová, sociální pracovnice, tel.: 224 800 819, nemcova@kehilaprag.cz

ŽO Teplice:

Mgr. Alena Tonová, sociální pracovnice, tel: 724 837 726, 417 635 073, poradenstvi.kehila@seznam.cz

Tito pracovníci vám rádi poskytnou veškeré podrobné informace a dle možností zprostředkují potřebnou pomoc či službu.

**Terezínská
iniciativa**

Vydává Terezínská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Tel./fax: 222 310 681, e-mail: terezinskainiciativa@email.cz.

Redakční rada: Eva Fantová, Doris Grozdanovičová, Anna Lorencová, Michal Stránský, Eva Štichová, Michaela Vidláková

Bankovní účty: v Kč: 59433011/0100, v EUR: 342781234555011/0100, v USD: 348331234555011/0100

Číslo 61 vyšlo v říjnu 2012.

MK ČR E 10779